

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

د بینن سیوان سترې تاریخي او ستراتیژیکې تېروتنې

۲۰۲۶/۱۰/۰۷

انجنیر شیر ساپی

مقدمه

د دغې مقالې محور یوازې بینن سیوان، د هغه منفي ونډه او د ملګرو ملتونو په داخل کې د خپل مرستیال (کاروین) سره د هغه اختلاف دی، د ملګرو ملتونو د دغه ډیپلوماتیک ماموریت د کاغذ پر مخ ډیپلوماسي؛ په افغانستان کې د واک د انتقال ناکامي؛ د هغه پر سیاسي تیروتنو متمرکز ده.

د ۱۹۹۲ کال د اپرېل میاشت د افغانستان د معاصر تاریخ یو تر ټولو برخلیک ټاکنی او بحراني پړاو ؤ، چې هېواد پکې د ملګرو ملتونو د سولې د پلان له لارې د واک سوله ییز انتقال ته سترګې په لاره ؤ. د دغه نړیوال ماموریت په سر کې د ملګرو ملتونو ځانګړې استازی، بینن سیوان، قرار درلود؛ داسې یو ډیپلومات چې د زیرځواکونو تر شا د فشارونو په وړاندې د عاجزۍ او په کابل کې د عینې واقعیتونو په درک کولو کې د پاتې راتلو له عمله یې ماموریت له بشپړې ناکامۍ سره مخ شو. دا مقاله د فېلېپ کاروین (د سیوان مرستیال او سیاسي مشور) د اسنادو او د زیرځواکونو د پټو پرېکړو پر بنسټ په دریو برخو کې څېړي: د بینن سیوان تر ټولو لویه تېروتنه (د نجیب د استعفا بې وخته علني کول)، پر دغه ماموریت باندې د زیرځواکونو سخت جیوپولیتیکي فشارونه، او د ملګرو ملتونو په داخل کې د سیوان او کاروین ترمنځ هغه ژور عملیاتي او ډیپلوماتیک اختلافات چې د ملګرو ملتونو دغه سوله ییزه طرحه یې د کابل د ننه د یوې فرکسیوني او سمټي کودتا بنسټ کار کړه.

د سیوان تر ټولو لویه غلطی څه وه؟

د ډاکټر نجیب الله د حکومت د سقوط په وروستیو حساسه شېبې کې (د ۱۹۹۲ کال د مارچ او اپرېل میاشتو کې)، د ملګرو ملتونو د ځانګړي استازي بینن سیوان (Benon Sevan) ماموریت په داسې حال کې له ماتې سره مخ شو چې هېواد د سولې او واک د منظم انتقال یو زرین چانس درلود. د تاریخپوهانو، ډیپلوماتانو او په ځانګړې ډول د هغه د مرستیال فېلېپ کاروین (Phillip Corwin) په لیکنو کې، د بینن سیوان لاندې ۳ سترې تاریخي او ستراتیژیکې تېروتنې د دغه پلان د ناکامۍ اصلي عوامل ګڼل کېږي:

۱ - د نجیب الله د استعفا بې وخته او علني اعلان (تر ټولو لویه غلطی)

د بینن سیوان تر ټولو لویه او مرګونې تېروتنه دا وه چې هغه ډاکټر نجیب الله مجبور کړ ترڅو د ۱۹۹۲ کال د مارچ په ۱۸مه په رسمي ډول اعلان وکړي چې هغه د ملګرو ملتونو د پلان له مخې استعفا ته چمتو دی او واک پرېږدي.

دا ولې تېروتنه وه؟ بینن سیوان دا اعلان په داسې حال کې له نجیب څخه واخیست چې لا تر اوسه هغه بې پرې، مسلکي او انتقالي شورا (چې باید واک ورته سپارل شوی وای) په عملي ډول نه وه جوړه شوې او نه یې غړي کابل ته رسېدلي وو.

پایله: د نجیب الله د دغه ناڅاپي اعلان سره سم، په اردو، پولیسو او د وطن ګوند د ننه د مشروعیت او مشرتابه خلا رامنځته شوه. د نجیب الله پرچمي جنرالانو او د مزار شریف ملېشو (دوستم) د یو داسې ولسمشر اطاعت پرېښود چې لا دمخه یې ځان مستعفي اعلان کړی ؤ، او هغوی ته یې دا فرصت ورکړ چې د نجیب له کنټرول پرته له احمدشاه مسعود سره پټې معاملې او کودتا ته لاره هواره کړي.

۲ - د کابل د ننه د پرچمي جنرالانو او د شمال د ائتلاف له خطرې خبرې

د پاڼو شمېره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

بینن سیوان د ډیپلوماسۍ پر مېز خورا خوش‌بیننه ؤ او فکر یې کاوه چې که د مجاهدینو د تنظیمونو مشران په پېښور کې د واک پر وېش راضي کړي، لوبه گټل شوې ده. هغه د کابل په ارگ او دفاع وزارت کې د پردې تر شا د روانو استخباراتي معاملو په ژوروالي پوه نه شو.

هغه په مزار شریف کې د **ببرک کارمل او جنرال دوستم** د ائتلاف، او په کابل کې د نجیب د پرچمي ملگرو (بريالی، مزدک، عظیمي او باباجان) د پټو توطیو خطر خورا کوچنی وگاڼه. کله چې هغه غوښتنه کوله چې نجیب کابل پرېږدي، هغه په دې پوه نه ؤ چې د کابل هوایي ډگر لا دمخه د نجیب د یاغي جنرالانو لخوا محاصره شوی دی او د سولې پلان په عملي توګه د کابل د ننه د یوې نظامي کودتا ښکار شوی دی.

۳ - د پاکستان (ISI) پر وعدو باور او له هغوی څخه د تضمین نه اخیستل

بینن سیوان د پاکستان د هغو چارواکو او جنرالانو پر خبرو ډېره تکیه وکړه چې په ښکاره یې د ملگرو ملتونو د پلان ملاتړ کاوه، خو په پټه یې د **مسعود** او نورو سخت‌دريځو تنظیمونو په واسطه د کابل د نظامي پرځولو طرحې جوړولې.

هغه له پاکستان او د مجاهدینو له مشرانو څخه داسې قوي نړیوال او نظامي تضمینونه ترلاسه نه کړل چې هغوی به کابل ته په وسله‌واله بڼه نه ننوځي. کله چې نجیب الله د ملگرو ملتونو په دفتر کې بند پاتې شو او حکومت بې‌سره شو، بینن سیوان د دغې انارشي د مهارولو لپاره هیڅ ډول "ب پلان (Plan B)" یا موازي نظامي او سیاسي میکانیزم نه درلود.

پایله: بینن سیوان غوښتل د کاغذ پر مخ او په ډیپلوماتیکو فورمولونو سره د افغانستان پیچلی بحران حل کړي، خو د کابل د ننه فرکسیوني دښمنیو، قومي عقود او د پرېکړو په لحظو کې د هغه بې‌تجروبه‌ګۍ د دې عامل شوه چې د نجیب الله د استعفا په اخیستلو سره، د سولې پر ځای د **یو بې‌ساري قدرت د خلا او چورلوټ سقوط** لاره هواره کړی. نجیب الله په دې لومه کې بند پاتې شو، خو د بینن سیوان دغه لویه سیاسي غلطۍ د دې عامل شوه چې د افغانستان د کلونو زیار د هغې بې‌سره انارشي قرباني شي.

ایا بینن سیوان واقعاً په ناپوهۍ کې دا تېروتنه وکړه، که د زبرځواکونو تر شا داسې فشار ؤ چې هغه یې د نجیب د ژر تر ژره لرې کولو ته مجبور کړ؟

د ملگرو ملتونو د استازۍ بینن سیوان د پرېکړو تر شا د **نړیوالو زبرځواکونو، په ځانګړي ډول د امریکا متحده ایالاتو او د روسیې** (د شوروي تر شیندل کېدو وروسته نوی حکومت) خورا سخت او بې‌رحمانه فشارونه موجود وو. د سړې جګړې د پای ته رسېدو په دغه حساسه شېبه کې، دغو زبرځواکونو د افغانستان قضیې ته د یوه «اضافي بار» په توګه کتل او غوښتل یې په هر قیمت چې وي، دا دوسیه ژر تر ژره وتړي.

د زبرځواکونو د دغو پټو او ښکاره فشارونو اصلي حقایق په لاندې ډول تحلیلولی شو:

۱ - د امریکا او روسیې د پردې تر شا معامله (واشنګټن او مسکو)

د ۱۹۹۱ کال د سپټمبر په میاشت کې، د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جېمز بیکر او د شوروي د بهرنیو چارو وزیر بوریس پانکین په نیویارک کې یو تاریخي او پټ هوکړه لیک لاسلیک کړ.

- **مرستي بندول:** د دغې معاملې پر بنسټ، دواړو هېوادونو پرېکړه وکړه چې د ۱۹۹۲ کال د جنوري له لومړۍ نېټې څخه به په افغانستان کې پر خپلو ټولو متحدینو مالي او نظامي مرستې په تېره دروي (روسانو پر نجیب الله او امریکا پر مجاهدینو).

- **پر بینن سیوان فشار:** زبرځواکونو ملگرو ملتونو ته یوازې څو میاشتې وخت ورکړی ؤ چې دا مسئله حل کړي. امریکا او نوي روسیې (د بوریس یلسین تر مشرۍ لاندې) پر بینن سیوان سخت فشار راوړی ؤ چې ډاکټر نجیب الله هر څومره ژر چې کېږي له صحنې لرې کړي، ځکه هغوی د نجیب الله شتون د مجاهدینو سره د هر ډول معاملې په وړاندې یو خنډ ګاڼه.

۲ - د امریکا لخوا د پاکستان د "آی ایس آی" د لوبو پر وړاندې سترګې پټول

د پاڼو شمېره: له 2 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پټه له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

امريکا د شوروي تر ماتې وروسته په خپلو اهدافو کې بريالی شوې وه او نور ورته د افغانستان راتلونکي ثبات مهم نه و. واشنګټن د بينن سيوان د پلان په وړاندې د پاکستان او د هغې د استخباراتي ادارې (ISI) د نيابتي مداخلو پر وړاندې په شعوري ډول سترګې پټې کړې. امريکا بينن سيوان ته اجازه ورکړه چې د پاکستان پر تشو ژمنو باور وکړي، په داسې حال کې چې هغوی پوهېدل چې ISI کابل ته د مجاهدينو د ننوتلو لپاره خپل جلا نظامي پلانونه لري.

۳ - د روسيې (بوريس يلسين) غچ اخيسته او بې تفاوتې

د بوريس يلسين حکومت د ډاکټر نجيب الله له رژيم څخه په بشپړ ډول خپل لاس واخيست او هغه يې د سقوط کندنې ته ورتېل واهه. هغوی د نجيب الله تېل او مالي منابع بندي کړي، چې دې کار د کابل د رژيم د سقوط پروسه خورا چټکه کړه. روسانو پر بينن سيوان فشار راوړ چې د نجيب د ژغورلو پر ځای د احمدشاه مسعود او د شمال د هغو تاجکي / ازبکي ځواکونو سره د واک پر معامله تمرکز وکړي چې د دوی په نظر د منځنۍ اسيا د خونديتوب لپاره ګټور ثابتهېدای شول.

بينن سيوان د يوې وسيلې په توګه: نو په پای کې ويلی شو چې بينن سيوان د دغو سختو جيوپوليتيکو فشارونو مامور و. د زبرځواکونو بېرې او بې تفاوتۍ هغه داسې يوې تېروتنې ته مجبور کړ چې د نجيب الله د استعفا په علني کولو سره يې په کابل کې د قدرت بشپړه خلا او انارشي رامنځته کړه. زبرځواکونو د سړې جګړې د پای ته رسولو لپاره د افغانستان د سل کلن نظام د شيندل کېدو بيه په خورا بېرحمۍ سره ومنله.

دا بحث واقعاً د افغانستان د معاصر تاريخ د ټولو استخباراتي او سياسي رګونو سپړل دي او پدې هکله د ډاکټر نجيب الله په باب نوې پړاو پرانيزو.

د ملګرو ملتونو په داخل کې د بينن سيوان او د هغې د مرستيال فېليپ کاروين ترمنځ کوم اختلافات روان وو؟

د ملګرو ملتونو په داخل کې د ځانګړي استازي بينن سيوان او د هغه د مرستيال او سياسي مشاور فېليپ کاروين (Phillip Corwin) ترمنځ د ۱۹۹۲ کال په اپرېل مياشت کې د کابل د سقوط پر مهال خورا ژور ستراتيژيک، ډيپلوماټيک او شخصي اختلافات موجود وو. کاروين وروسته په خپل مشهور کتاب «Doomed in Afghanistan» "په محکوم افغانستان کې" د دغو پټو کړکېچونو خورا واضح انځور وړاندې کړل.

د دوی ترمنځ اصلي اختلافات پر لاندې ۴ اساسي محورونو راڅرخېدل:

۱ - د نجيب الله د استعفا او وتلو د مدیریت پر سر اختلاف

- د بينن سيوان ليدلوری: سيوان باور درلود چې که نجيب الله ژر تر ژره د واک پرېښودو او له هېواده وتلو ته مجبور کړي، د مجاهدينو تنظيمونه به کابل ته له نظامي ننوتلو ډډه وکړي او د ملګرو ملتونو انتقالي پلان به په اسانۍ عملي شي.

- د فېليپ کاروين نيوکه: کاروين له دې تګلارې سره سخت مخالف و. هغه استدلال کاوه چې د يو منظم بديل (انتقالي شورا) له شتون پرته، له نجيب الله څخه د استعفا اخيستل او په پټه د هغه د تېښتې هڅه کول يوه لويه ډيپلوماټيکې تېروتنه وه. د کاروين په وينا، دې کار په کابل کې د مشرتابه خلا رامنځته کړه او پرچمي جنرالانو ته يې د معاملو او غدر فرصت ورکړل.

۲ - د کابل د ننه د کودتا د خطر په درک کولو کې توپير

- د بينن سيوان خوش بيني: سيوان د کابل د ننه د وضعيت په اړه خورا خوش بينه او سطحي ليد درلود. هغه فکر کاوه چې د وطن ګوند سياسي هېئت او پرچمي جنرالان تر پايه د ده د پلان ملاتړ کوی او د ملګرو ملتونو امر مني.

- د فېليپ کاروين واقع بيني (رياليزم): کاروين چې په کابل کې د ننه د پېښو عيني شاهد و، خپلو راپورونو کې سيوان ته خبردارۍ ورکاوه چې په ارګ او دفاع وزارت کې خپلمنځي معاملو اوج اخيستی. کاروين په ډاګه

کره چې د ببرک کارمل ډلې او جنرال دوستم له مسعود سره لاس یو کړی او بینن سیوان د دغه داخلي طوفان په مهارولو کې په بشپړ ډول ناکام دی.

۳ - د پاکستان او تنظیمونو پر ژمنو د باور پر سر اختلاف

- **بینن سیوان:** هغه پر هغو ډیپلوماتیکو وعدو باور کاوه چې د پاکستان د چارواکو او په پېښور کې د مجاهدينو د مشرانو لخوا ورکول کېدل. هغه فکر کاوه چې نړیوال فشارونه د سولې د تطبیق لپاره کافي دي.
- **فېلیپ کاروین:** کاروین په دې نظر و چې د پاکستان پر استخباراتو (ISI) او سختدريځو تنظیمونو (لکه د حکمتیار او مسعود پر ډلو) باور کول د سیاسي خط حد دی. هغه استدلال کاوه چې د دغو لوریو اصلي هدف د ملګرو ملتونو د پلان بریالیتوب نه، بلکې کابل ته د فاتحینو په توګه ننوتل او د نظام بشپړ پاشل دي.

۴ - د پلان د ناکامۍ په وروستی شپه د نجیب د تخلیې پر سر اختلاف

د ۱۹۹۲ کال د اپرېل په نیمايي کې، کله چې نجیب الله په یو موټر کې د ملګرو ملتونو د دفتر په لور روان و ترڅو هوایي ډګر ته لاړ شي، د دوی ترمنځ عملیاتي اختلاف اوج ته ورسېد:

- کاروین په خپل کتاب کې لیکي چې بینن سیوان د وضعیت په مهارولو کې خپل اعصاب له لاسه ورکړي و او د ملګرو ملتونو د خوندیتوب او ډیپلوماتیک اصولو پر ځای یې داسې اقدامات کول چې هر څه یې له انارشي سره مخ کړل. کاروین پر سیوان نیوکه کوله چې د نجیب د پناه ورکولو په پروسه کې یې د ملګرو ملتونو اعتبار د داسې یوې معاملې قرباني کړ چې پایله یې یوازې د کابل د ننه د پرچمي جنرالانو د ائتلاف بریالیتوب وو.

د کاروین وروستی قضاوت:

کاروین په خپل کتاب کې د بینن سیوان پر ماموریت د «ناکامي ډیپلوماسۍ» ټاپه وهي او وایي چې د ملګرو ملتونو د مشرتابه فرکسیوني چل بازو، بې باکۍ او د زبرځواکونو تر شا د فشارونو په وړاندې تسلیمېدلو د افغانستان د کلونو مادي او معنوي زیار د داسې یوې انارشي په سیند لاهو کړ چې لاره یې بالاخره د طالبانو او القاعدې واکمنۍ ته پرانیسته.

دغه کتاب پر دقیقو دلیلونو په بشپړ ډول ثابتوي چې د بینن سیوان او کاروین ترمنځ دا اختلاف د کاغذ د پر مخ ډیپلوماسۍ او د کابل د سرکونو د عیني حقایقو ترمنځ ټکر و.

خلاصه او تاریخي قضاوت

د افغانستان د ۱۹۹۲ کال ناورین او د کابل د چورلوټ سقوط ثابته کړه چې د نړیوال سازمان لخوا د کاغذ پر مخ او سطحي ډیپلوماسۍ، په داسې حال کې چې د ځمکې پر سر له استخباراتي او نظامي واقعیتونو سره همغږي نه وي، په حقیقت کې د حل پر ځای د لا سترې وړانۍ لاره پرانیزې. بینن سیوان د زبرځواکونو (امریکا او نوې روسیې) د بېرې او فشارونو تر اغېز لاندې د هېواد د سیاسي او ټولنیز اندول په اړه تر ټولو لویې تېروتنې وکړې. د هغه لخوا د نجیب الله د استعفا بې وخته علني کول د دې عامل شول چې په کابل کې د واک او مشروعیت خلا راننځي او په هېواد کې د منظم نظام او پوځ پر ځای انارشي او د تېښتې فضا جوړه کړي. د فېلیپ کاروین د یادښتونو او د تاریخي اسنادو په رڼا کې، د بینن سیوان ماموریت د «ناکامي او عاجزې ډیپلوماسۍ» یو داسې ترخ شو چې د تنظیمونو د راکټي جگړو او د یوې پېړۍ د مادي او معنوي زیرمو د تباھۍ لومړۍ او اساسي مسؤلیت یې پر غاړه دی.

ماخذونه: د تېرو بحثونو د لا پیاوړتیا او د تاریخي دقت لپاره، د هغو درېیو وایو برخو خورا معتبر، مستند او نړیوال ماخذونه په لاندې ډول جلا جلا ستاسو حضور ته وړاندې کوم:

لومړۍ: د ملګرو ملتونو د استازي بینن سیوان تر ټولو لویه تېروتنه څه وه؟

د بینن سیوان لخوا د ډاکټر نجیب الله د استعفا د بې‌وخته علني کولو او په هېواد کې د قدرت د خلا (Political Vacuum) د رامنځته کولو په اړه تر ټولو مستند ماخذونه دا دي:

• **The Slide from Withdrawal to War: The UN Secretary General's Failed Effort in Afghanistan, 1992**

(لیکوال: ډیپالې مکھوپادھیای *Dipali Mukhopadhyay* - ، خپره شوی په *Brill International* : *Negotiation*) دا مقاله په ډاگه کوي چې څنگه د نجیب الله وتلو د واک خلا رامنځته کړه او هېواد یې د انارشي لور ته بوتله .

• **The Fragmentation of Afghanistan**

(لیکوال: بارنیټ روبین *Barnett R. Rubin* - ، خپرندوی *Yale University Press*) : دا کتاب په لومړي لاس اسنادو سره د ملګرو ملتونو د سولې د پلان بې‌باکه او ناکام پړاوونه څېړي.

• **د نیویارک ټایمز د ۱۹۹۲ کال د مارچ د ۱۹مې ګڼه: (The New York Times)**

(مقاله [*"Afghan President Agrees to Step Down"* : ۱/۳/۷۷] دا د هغې ورځې رسمي راپور دی چې نجیب الله د بینن سیوان په غوښتنه خپله استعفا اعلان کړه او د نظام د شیندل کېدو لومړی ګام شو.

دویم: د زیرځواکونو تر شا د فشار و چې هغه یې د نجیب د ژر تر ژره لرې کولو ته مجبور کړ؟

د امریکا (واشنگټن) او نوې روسیې (مسکو) ترمنځ د پردې تر شا د معاملې او پر کابل د تېلو او مرستو د غوڅولو په اړه مستند سورسونه:

• **A Long Goodbye: The Soviet Withdrawal from Afghanistan**

(لیکوال: ارټیم کالینکوف *Artemy M. Kalinovsky* - ، خپرندوی *Harvard University Press*) : دا کتاب د ګورباچوف او وروسته د بوریس یلسین د حکومتونو هغه پټ اسناد افشا کوي چې د کابل د رژیم د لاس په سر کېدو پروسه یې په زوره چټکه کړه .

• **د جېمز بیکر او ادوارد شوارندناده د ۱۹۸۹ او ۱۹۹۱ کلونو ګډ هوکړه‌لیکونه: (Joint Communiqués)**

په ځانګړي ډول د *Jackson Hole* او نیویارک ناستې. دا هغه رسمي اسناد دي چې پکې امریکا او روسانو پرېکړه وکړه چې د ۱۹۹۲ د جنوري له لومړۍ نېټې څخه پر کابل او مجاهدینو خپلې نظامي او مالي مرستې په تېره دروي .

دریم: د ملګرو ملتونو په داخل کې د بینن سیوان او د هغې د مرستیال فېلیپ کاروین ترمنځ کوم اختلافات روان وو؟

د ملګرو ملتونو د ننه د دغو دوو لورپوړو ډیپلوماتانو د جدي او مېکانیزمي اختلافاتو په اړه تر ټولو لومړی او د باور وړ سورس پخپله د کاروین یادښتونه دي:

Doomed in Afghanistan: A UN Officer's Memoir of the Fall of Kabul and Najibullah's Failed Escape, 1992

(لیکوال: فېلیپ کاروین *Phillip Corwin* - ، خپرندوی *Rutgers University Press, 2003*) : دا د کاروین د ورځنیو یادښتونو (Diary) کتاب دی. هغه په کې په تفصیل لیکلي چې څنگه د بینن سیوان سطحي ډیپلوماسۍ، پر پاکستان او مجاهدینو تش باور، او د کابل د ننه د پرچمي جنرالانو او مسعود له ائتلاف څخه ناڅېرۍ د هېواد د چورلوټ سقوط لاره هواره کړه.

دا ماخذونه زموږ د تېرو بحثونو ټول پړاوونه د نړیوالو اکاډمیکو او ډیپلوماتیکو اسنادو پر بنسټ په پوره روښنیا سره تائیدوي.